Florina-Maria BĂCILĂ
(Universitatea de Vest
din Timişoara)

„Nu-i condei să poată scrie”: *egestas linguae* – concept și mărturisire în poezia lui Traian Dorz

Abstract: (*„Nu-i condei să poată scrie”:* egestas linguae – *Concept and Confession in the Poetry of Traian Dorz*) The aim of our paper is to analyse the concept of *egestas linguae*, as it is reflected in some of the lyrical confessive creations of Traian Dorz – a Romanian contemporary author whose work represents the fruit of some spiritual experiences that decisively sealed his existence. Nonetheless, the soul's relationship with God (in the frame of Earth, but also in the perspective of eternity) remains a constant topic of this work dedicated to His uniqueness, to the amazing feeling of divine love, within which everything is, not once, wordless. As a result, we will have in view the fact that such unmediated confessions, about the weakness of language in the act of artistic creation, materialize to an expressive extent, in several ways, especially through the means of sentences (main or subordinate clauses) with verbs in the negative form (like *to be* or *can*), underlining the limits of the usual discourse in the act of trying to portray the exceptional characteristics of Divinity, impossible to convey through trivial words; nevertheless – easier to depict through that emblematic absence of a written or said word, equivalent to the uplifting quietness while praying, following the mystics of forever.

Keywords: *egestas linguae*, *mystical-religious poetry*, *Traian Dorz*, *grammar*, *stilistics*

Rezumat: Lucrarea noastră își propune să ia în discuție conceptul de *egestas linguae*, așa cum apare el reflectat în câteva dintre creațiile lirice cu caracter confesiv ale lui Traian Dorz – un autor român contemporan a cărui operă reprezintă, indubitabil, rodul unor experiențe spirituale ce i-au marcat în mod decisiv traseul existențial. De altfel, relația sufletului cu Dumnezeu (în dimensiunea teluricului, dar și în perspectiva eternității) rămâne o temă constantă a acestei opere consacrate unicității Sale, sentimentului uluitor al inconfundabilei iubiri divine, în legătură cu care totul se situează, nu o dată, pe coordonatele indicibilului. În consecință, vom avea în vedere faptul că atari mărturisiri explicite despre „neajungerea limbii” în actul creației artistice se concretizează expresiv în diverse maniere, mai ales prin intermediul propozițiilor (principale ori subordonate) cu verbe-predicate la forma negativă (de tipul *a fi* sau *a putea*), subliniind limitele „zicerii” obișnuite în încercarea de a puncta atributele excepționale ale Divinității, imposibil de transpus în cuvinte banale, însă mult mai ușor de conturat prin acea absență emblematică a cuvântului rostit sau scris, echivalentă cu tăcerea înălțătoare din starea de rugăciune, după modelul misticilor de totdeauna.

Cuvinte-cheie: *egestas linguae*, *poezie mistico-religioasă*, *Traian Dorz*, *gramatică*, *stilistică*

Introducere

În cunoscuta sa lucrare *De rerum natura*, consacrată raportului dintre ființa umană și univers, poetul antic Lucrețiu semnalează sărăcia vocabularului filozofic

BDD-A31425 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:18 UTC)

latinesc, subliniind-o printr-un concept devenit de mult celebru: *egestas linguae*. Această fericită expresie cu ecouri lucreţiene se regăseşte şi în prologul primei epopei româneşti – *Ţiganiada*, de Ion Budai-Deleanu: exprimându-şi descumpănirea faţă de „neajungerea limbii", autorul relevă faptul că inspiraţia artistică nu este suficientă spre a aborda asemenea subiecte profunde.

În creaţia lirică a lui Traian Dorz, perspectiva amintită vizează maniera de construcţie a mesajului în ansamblul său: în definitiv, eliberarea interioară se realizează şi prin absenţa rostirii – prin ceea ce presupune, în viziunea autorului, „cuvântul nemaispus" (CS 215, *Când mi-ai descoperit lumina*[1]) –, iar trecerea necesară într-o altă sferă de percepţie a semnificaţiilor rezultate din textele scripturistice implică un nivel superior de abordare, care transgresează cotidianul legăturii cu Divinitatea, cu convingerea deplină în adevărurile desprinse din următorul precept: „Când Duhul sărută un gând, se naşte o inspiraţie." (Dorz 2005, 320). Într-un atare context se evidenţiază şi modalităţile repetitive, aproape monocorde, ale construcţiei lexico-gramaticale, reflectând însă concentrarea maximă asupra a ceea ce este absolut, unic, fără tipar, aşa cum, de altfel, e întreaga creaţie divină.

Unicitatea numelui lui Dumnezeu

În poezia dorziană, numele lui Dumnezeu, integrat în structuri cu rol de adresare, este reprezentat de grupuri nominale în vocativ, incluzând o propoziţie subordonată atributivă care ilustrează – prin intermediul unui adjectiv de proveniență participială ori al verbului *a putea* la forma negativă, urmat de un verb *dicendi* – asumarea directă a imposibilităţii de a verbaliza misterul sacru, de a defini caracterul etern al Divinităţii: „Tu, Cel al Cărui Nume e Negrăit şi Sfânt" (CS 55, *Tu, Cel al Cărui Nume*); „Nume Veşnic Ce nu poţi fi rostit" (CDr 21, *Te laud, Nume Veşnic!*). Sintagmele îşi găsesc ecou în bine-cunoscutul verset biblic „Eu sunt Cel ce sunt" (*Ieşirea* 3: 13-15[2]), subliniind ideea că „Dumnezeu Se descoperă drept Cel Care nu poate fi cuprins în întregime într-un cuvânt." (Ryken et alii 2011, 676).

Aflat într-un permanent dialog cu Creatorul Universului – concretizat, în fapt, sub forma unor monologuri lirice –, „atent pe dinlăuntru la singura realitate, care este cea a lui Dumnezeu" (Le Breton 2001, 194), eul auctorial recunoaşte (în mod individual, dar şi ca exponent al spiritului comunitar) că numele Său nu constituie un obiect abstract, al cunoaşterii intelectuale, deci nu poate fi determinat şi, într-un anumit fel, încadrat în tiparele înguste ori în standardele comune ale limbajului natural,

[1] Spre a nu îngreuna parcurgerea trimiterilor, am optat, în lucrarea de faţă, pentru notarea, în text, a referirilor (cu abrevieri) la volumele (aparţinându-i lui Traian Dorz) din care au fost selectate secvenţele lirice ilustrative, alături de numărul paginii / paginilor la care se află fragmentul respectiv şi de titlul poeziei. Evidenţierile din versurile citate îi aparţin autorului.

[2] Trimiterile la textele biblice din lucrarea noastră conţin titlul cărţii respective, urmat de numărul capitolului şi al versetului / al versetelor la care se face referire. Pentru toate ilustrările din *Biblie*, am folosit ediţia apărută la Bucureşti, în Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1988.

BDD-A31425 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:18 UTC)

dominat, cum e și firesc, de convențiile proprii exprimării orale sau scrise; dimpotrivă, prezența Lui se trăiește și se manifestă autentic în plan lăuntric, în maniera unui „strigăt de chemare interioară" (Evdokimov 1996, 35), mărturisit cu „graiul celălalt", ascultat și înțeles deplin numai „pe celălalt tărâm" (CNoi 161, *Suntem în drum*), îndreptat spre intangibilul frumuseții absolute, perceptibile în starea de înălțare extatică: „Al Tău Nume nu-i niciunul / dintre câte se rostesc / sau se pot rosti – oricare / ar fi-n graiul omenesc. // Tu – sau noi – Ţi-am dat un Nume, / să putem cumva vorbi / despre Tine, Care, altfel, / n-am ştiut cum Te numi. // Dar adevăratu-Ţi Nume / e-ntr-un fel în care nu-s / poate nici în Cer cuvinte / ca să poată-aşa fi spus. // Noi, cu graiul, cu condeiul / sau cu tot ce-am mai avea, / niciodată-al Tău Sfânt Nume, / a-L cuprinde, n-am putea. // Numai inima, în clipe / de extaz, de har, de rai, / bănuieşte doar frumseţea / Numelui pe Care-L ai. // Slavă-acestui Nume Tainic, / Minunat şi Sfânt, şi Nalt, / Care-o să-L cântăm cum este / doar cu graiul celălalt!" (CCm 64-65, *Al Tău Nume*).

De-a lungul secolelor, omul I-a dat lui Dumnezeu mai multe nume tocmai fiindcă, în realitate, nu L-a putut limita conceptual la unu singur, care să-I cuprindă complexitatea în maniera cea mai adecvată. În acest scop, este nevoie de o înțelegere superioară a lucrurilor, de abandonarea condiției telurice, supusă limitărilor, și de pătrunderea într-o nouă dimensiune a „dialogului" cu El, care utilizează un alt tip de cuvinte şi de acorduri imnice, astfel încât, în perspectiva veşniciei, aura desăvârșirii să definească și să încununeze inclusiv această latură a ființei aflate în ascultare deschisă și imediată față de prezența lui Dumnezeu. Cunoașterea Lui înseamnă, implicit, comunicare constantă, chiar dacă spiritul creator al ființei umane nu reuşeşte să-L numească sau să-L descrie decât fragmentar, refugiindu-se adesea, în acest scop, în meditații impregnate de accente interogative retorice, transpuse poetic în versuri ce redau, în structuri comparative, fără un alt termen-reper, ideea de unicitate, de intensitate maximă a atributelor Lui supreme: „Ce nume-ar fi mai dulce oare, / mai nalt, mai sfânt şi mai duios, / Iisus, ca Numele Tău Care / e dintre toate mai Frumos! // Ce-ar mai putea a fi vreodată / ca El de-ales şi preţuit, / comoară-aşa de minunată, / frumseţe-aşa de negrăit?" (CCm 67, *Ce nume-ar fi!*). „Misticul împinge până la ultima limită setea de a spune care se loveşte, pentru a traduce propria-i experienţă a divinului, de lipsa de însemnătate a cuvintelor" (Le Breton 2001, 23-24); ideea transpare și din versurile unei poezii programatice – concepută tot sub forma adresării directe – despre drumul către tainele infinitului divin, trăite laolaltă cu universul întreg în toată splendoarea manifestărilor sale perceptibile la un nivel superior, despre profunzimea nealterată a intimității cu El: „Ce Nume Scump ai Tu, Iisuse, / Iubitul sufletului meu, / mireasma lui dumnezeiască / îmi umple sufletul mereu! / Nimic pe lume nu mă-ncântă, / nu mă vrăjesc şi nu m-atrag, / Comoara mea, pe veşnicie, / eşti numai Tu, Iisuse Drag. // Pământul n-a văzut frumseţe, / nici Cerul cântec mai curat, / nici sufletul un har mai dulce / ca Scumpu-Ţi Nume Minunat. / Să spună vântul, ce-ntâlneşte / atâtea flori în calea sa, / mai este oare-n lumea-ntreagă / mireasmă ca mireasma Ta? // Să spună soarele, ce vede / atâţia crini şi trandafiri, / ce s-ar mai semăna-n frumseţe / cu-a' Tale

BDD-A31425 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:18 UTC)

sfinte-mpărtăşiri? / Eu strig şi soarelui, şi lunii, / şi Cerului că-n ele nu-s / nici fericiri, nici frumuseţe, / nici nume cum ai Tu, Iisus!" (CCm 155, *Ce Nume Scump...*).

Coborând în forul lăuntric al ființei, se ajunge, poate paradoxal, la traiectul ascensional spre contemplarea adâncă și neîncetată a Prezenței Divine: „Hristos aflat în inimă ne deschide pentru că Îl chemăm pe nume, pentru că Îi arătăm nevoia noastră de El. Dar nevoia aceasta de El e trezită în noi de oarecare simțire a dulcții Lui în apropierea noastră. El ne face să-L chemăm. Numele lui Iisus e gândul la Iisus. Iar gândul unei persoane la alta e mărturia unei legături tainice și mijlocul de intensificare a acestei legături." (Stăniloae 2002, 339). Această relație (și, deopotrivă, revelație) rămâne singura realitate justă care transformă „cunoașterea în contemplare a naturii divine, unirea cu Acela care nu poate fi exprimat" (Ivăniș Frențiu 2013, 69). Rostirea numelui Său absolutizează totalitatea trăirilor de sorginte edenică, așa încât orice altă formă cotidiană a „zicerii" se cuvine a fi substituită de tăcerea ziditoare întrucât ar altera strălucirea sufletului complet transfigurat de experiența mistică inexprimabilă prin cuvinte comune, de atingerea sacră ce asigură inclusiv perenitatea creației artistice consacrate Divinității, în deplina asumare a mesajului ei, în ascensiunea spre unirea (indicibilă) cu Hristos, aici și Dincolo, învingând orice bariere ale teluricului din noi: „S-ascult numai acolo de unde Tu-mi vorbeşti, / să-mi ţin urechea numai la Inima Ta Sfântă, / să mă opresc doar unde Te văd şi simt că Eşti[1] / şi unde-al Tău dor dulce se plânge şi se cântă, / Iisus, Iisus, Iisus, Iisus, – se plânge şi se cântă. // Acolo să-mi caut somnul pe Sânul Tău Divin, / să scrie Sfântu-Ţi Nume acolo peste mine, / sub semnul Tău cel dulce să-mi fie somnul lin / când va veni Trezirea, să m-afle tot cu Tine, / Iisus, Iisus, Iisus, Iisus, – să m-afle tot cu Tine. // S-aud cum zorii strigă doar Numele-Ţi atunci, / cum Primăvara-L cântă prin flori şi prin iubire, / cum Îl slăveşte rodul frumoasei noastre munci / şi cum L-mbracă toate, ca aurul subţire, / Iisus, Iisus, Iisus, Iisus, – ca aurul subţire. // Să-mi simt atunci fiinţei cum aripile-i cresc, / cum dragostea-mpletită cu cântecul mă suie, / sfinţit prin al Tău Nume, din prag în prag ceresc / pân' aş ajunge unde nu-i grai să se mai spuie... / Iisus, Iisus, Iisus, Iisus, – nu-i grai să se mai spuie... // Când spun Iubitu-Ţi Nume – eu spun, Iisuse, Tot: / spun dragoste şi cântec, spun dor şi bucurie / – şi gura mi-e de miere atunci. – Şi nu mai pot / şi nici nu vreau a spune nimic pe veşnicie, / Iisus, Iisus, Iisus, Iisus, – nimic, pe veşnicie!" (CÎnv 89, *S-ascult numai acolo*). Nu putem să nu remarcăm că versurile citate au certe rezonanțe în istorisirile reale despre cărturarii din vechime care aveau menirea să copieze fiecare carte a *Bibliei*, fiecare capitol, fiecare cuvânt sau semn dătător de sens(uri): pentru ei, cel mai important lucru era scrierea numelui lui Dumnezeu, pe care îl percepeau la un nivel atât de ridicat al sacralității, încât, atunci când îl notau, luau o peniță nouă numai pentru a-l scrie, se spălau şi îmbrăcau haine curate. „Nu avem nicio îndoială că aşa funcţionează mecanismul psiho-creator al

[1] În unele pasaje din poezia dorziană, forma verbală de persoana a II-a singular a indicativului prezent de la verbul *a fi* (*eşti*) e scrisă cu inițială majusculă (*Eşti*), acolo unde este vorba despre Existența Divină Absolută, în acord cu semnificațiile esențiale ilustrate de versetul biblic din cartea *Ieşirea* 3: 14, amintit mai sus.

BDD-A31425 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:18 UTC)

poetului religios creştin, pentru care orice altceva în afara strădaniei spre Cer este istovire deşartă." (Chirilă 2010, 378).

Așadar, limitele „zicerii", ale rugăciunii concretizate în cuvinte rostite ori ale creației nemuritoare destinate glorificării lui Dumnezeu sunt semnalate într-un continuu parcurs cu intenții dialogice despre... tăcere (!); într-adevăr, cuvântul e departe de a fi capabil să exprime apogeul stării extatice, dragostea mai presus de fire, emoția înaltă a sfințeniei, esența bucuriei nemărginite, aspirația ardentă spre absolut, adorarea supremă. „Pentru credincios, şi cu atât mai mult pentru mistic, Dumnezeu Se află dincolo de cuvinte şi de gânduri; El nu este pe măsura omului şi orice vorbă despre El Îl diminuează. Orice cuvânt despre Dumnezeu reprezintă reducerea unui infinit familiar la scară umană." (Le Breton 2001, 209).

Unicitatea atributelor lui Dumnezeu

Există grupuri nominale care subliniază „neajungerea limbii" în încercarea de a puncta atributele excepţionale ale lui Iisus Hristos, imposibil de reprodus în cuvinte banale, însă mult mai uşor de conturat prin tăcerea rugătoare (şi lucrătoare), aidoma misticilor de totdeauna. Astfel, o serie de secvențe evidențiază bunătatea inerentă (fără început și fără sfârșit) a caracterului Său – fundament propriu naturii divine, profunzime de necuprins în limitele limbajului și, totodată, mister aducător de bucurie, dincolo de puterea noastră de înțelegere; în definitiv, Dumnezeu nu numai că *este* bun în esența Sa, ci, mai mult decât atât, El *face* bine, creează tot ce e bun în viață și în universul întreg, exterior sau lăuntric: „Ce dulce eşti, Iisuse, ce dulce eşti şi Bun, / spun stelele şi luna, şi cerurile spun / şi-ntreg pământul spune / ce dulce eşti şi Bun... // De când a' Tale haruri în inimă le-adun, / eu gust mereu din Tine ce dulce eşti şi Bun, / şi-aş vrea la lumea-ntreagă / cât simt să pot să spun... // O, de mi-ar sta-n putinţă / toţi oamenii s-adun, / de multa-Ţi bunătate plângând aş sta să spun, / să vină toţi să afle ce dulce eşti şi Bun." (CDin 167, *Ce dulce eşti!*).

Termen biblic foarte frecvent întrebuințat pentru a desemna latura pozitivă a experienței umane, *bunătatea* – trăsătură imuabilă, sinonimă cu Însuși Dumnezeu – se asociază cu alte atribute morale și spirituale, precum dragostea neclintită, dreptatea (în sensul scripturistic al neprihănirii), harul și îndurarea, frumusețea și măreția, mila și înțelepciunea, iertarea și fericirea comuniunii suprafirești: „O, negrăită Bunătate / a Unicului nostru Tată, / de sufletele noastre toate / în veci fii binecuvântată, / că nu-s cuvinte să ştim spune / pe cât simţim că s-ar cuvine / şi prin cântări, şi-n rugăciune / noi să Te preamărim pe Tine! // Trăim împărtăşiri de care / nu-s poate numa-n cer simţite / şi sufletele nu-s în stare / să spună cât sunt fericite. / Când ni-e Cuvântul Tău lumină / şi rugăciunea, înălţare / am vrea pe veci aşa să ţină / această binecuvântare. // O, Tatăl Bunătăţii sfinte, / primeşte-a noastră mulţumire / ce prin Hristos o dăm fierbinte / spre negrăita Ta iubire! / Aşază-Ţi pentru totdeauna / peste viaţa noastră toată / pecetluirea şi cununa, / Cerescul, Bunul nostru Tată!..." (CBir 154, *O, negrăită Bunătate*).

În consecință, meditația centrată asupra bunătății divine generează un sentiment autentic care confirmă aspirația spre descoperirea a tot ce e mai bun în noi, sub imperiul

BDD-A31425 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:18 UTC)

grației revărsate de Sus în structura ființială a fiecărui membru al comunității creștine. Prin definiție, oamenii *nu sunt* buni în ei înșiși, ci devin capabili de *a face* binele prin implicarea și prezența reală a lui Dumnezeu în parcursul lor existențial, ceea ce animă dorința ardentă a unei necesare mărturisiri – în intimitatea stării de vorbă cu El, în emoția făpturii care-și trăiește exemplar plenitudinea comuniunii cu Cerul, în creația artistică. În fața infinitei Sale iubiri primordiale, reflectată concret în harul cu care ea îi înconjoară pe pământeni, omul nu poate răspunde folosindu-se de instrumentele consacrate ale limbajului – care nu deține suficiente posibilități de exprimare în acest sens, nici în dimensiunea teluricului, nici în aceea a transcendentului perceptibil din perspectiva sufletului dedicat preceptelor biblice –, ci printr-o puternică dragoste jertfitoare, care, slăvindu-L pe Dumnezeu, învinge moartea şi efemeritatea din cotidian (de remarcat rolul de potențare al interogațiilor retorice în atari fragmente concepute cu intenție dialogică, dar în maniera unor monologuri lirice, actualizând două componente esențiale ale comunicării – funcția conativă și funcția fatică): „Cum voi răsplăti eu, Doamne, / toată bunătatea Ta, / cu ce grai s-o ştiu eu spune, / cu ce psalmi s-o ştiu cânta, / cu ce lacrimi să Ţi-o laud, / cu ce suflet s-o cuvânt, / când nu-i îndeajuns niciuna, / nici în cer, nici pe pământ! // Tot ce pot eu să-Ţi dau Ţie / e puţin şi trecător / şi mă văd tot mai nevrednic, / şi mă simt tot mai dator / – şi Tu meriţi cât nu-s margini, / şi Ţi-aş da şi nu ştiu cât, / bogăţia Milei Tale / mi-a făcut atât, atât! // Slavă veşnică doar Ţie, / Domnul meu Iisus Hristos, / Tu-mi dai binecuvântarea / toată, şi de Sus, şi jos, / Tu-mi dai ce-i mai scump pe lume / şi mai dulce, şi mai bun / – Doamne, bunătatea-Ţi multă / cum s-o cânt / şi cum s-o spun?” (CNoi 85, *Cum voi răsplăti?*).

Dragostea nu poate fi cuprinsă integral în știința „zicerii”, căci grația divină se amplifică în relație directă cu receptivitatea ființială: „Iubire, nici nu ştiu să spun / ce bună-ai fost cu mine, / căci harul tău, cu cât l-adun, / mereu mai mare-mi vine.” (CNem 34, *Iubire, nici nu știu să spun*). Miracolul iubirii, mereu amplificat, devine obiect al adresării directe sub forma unor mărturisiri și a unor interogații retorice despre „neajungerea limbii”, care atestă aspirația spre a transpune toate trăirile lăuntrice în creația artistică; aceasta, deși supusă barierelor inerente condiției umane, rămâne ofranda cea mai de preţ pe care eul auctorial intenționează consecvent să o aducă întru glorificarea îndurării Lui, până la nivelul năzuinței către perfectibilul paradisiac: „Cum Ţi-aş putea cânta, Iisus, / Iubirea Ta adâncă, / o, cum, că, orişicât am spus, / mai mult rămâne încă? // [...] // Cu cât vreau duhul să-mi descarc / de-a dragostei minune, / simt greutatea ei crescând, / şi-aş vrea... şi n-o pot spune. // O, nu doresc decât, în Cer, / să pot cânta odată / aşa frumos cum am simţit / viaţa asta toată!” (CCm 152-153, *Cum Ți-aș putea*).

De altfel, ideea poetică a unor versuri dorziene mizează pe instituirea unui dialog special cu însuși sentimentul inexprimabil al iubirii, echivalent cu numele Divinității – Sursa directă și constantă a acestei stări unice –, reflex al revărsărilor cerești în sfera teluricului, construcția textului realizându-se pe baza unor propoziții subordonate negative cu regent adjectival, introduse prin adverbele relative *cât* și *cum*, menite să redea (prin comparații cantitative inedite, succesive, organizate într-o

BDD-A31425 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:18 UTC)

ascendență hiperbolizantă) gradul intensității maxime al unor însușiri privitoare la unicitatea și la intimitatea nemărginită și indefinibilă a trăirilor extatice pe care le subsumează o asemenea stare de vorbă plină de încântare și de admirație: „Dragoste-a lui Dumnezeu, / mare eşti cât nu ştiu eu, / dulce eşti cât nu ştiu grai, / scumpă eşti cât preţ nu ai, / bună eşti cât nu ai soţ, / tu-i iubeşti pe toţi, pe toţi... // [...] // Dragoste, ceresc întins, / mare eşti cât nu-i cuprins, / dulce eşti cât nu-i nectar, / scumpă eşti cât nu-i hotar, / bună eşti cât nu-i cuvânt, / tu eşti cerul pe pământ...” (O 419, *Dragoste-a lui Dumnezeu*). Metafora din ultimul vers citat relevă, într-o aparentă antinomie, maniera spiritualizată în care imposibilul devine posibil, intangibilul – palpabil, inestimabilul – perceptibil și, *ipso facto*, urcușul lăuntric – continuu și fericit, până la atingerea extatică a contopirii cu El, însă nu ca stare de odihnă definitivă pentru suflet, pentru că dragostea față de Divinitate se reconvertește într-un proces care îl eliberează în permanență pe om de povara sinelui. „Iubirea dumnezeiască e deci mișcarea lui Dumnezeu spre făpturi, spre unirea cu ele.” (Stăniloae 2003a, 288): „Iubire, numai tu-mi ştii spune / cuvinte cum pe lume nu-s, / iubire, nu-ţi mai ştiu alt nume, / nici alt izvor decât Iisus!” (CÎnv 122, *Iubire, numai tu*). Centru vital al împărtășirilor tainice în cadrul cărora se evidențiază totalitatea atributelor lui Dumnezeu, dragostea certifică restaurarea la nivel individual și comunitar, desăvârșind – în aspirația ardentă spre îndumnezeire – unirea sufletului cu El.

Reflectarea iubirii absolute a Creatorului pentru „făptura Mâinilor Sale” are loc însă în jertfa supremă de pe Golgota, sensul sacrificiului eliberator și etern biruitor intrând sub incidența durerii și, totodată, a neputinței de a fi mărturisit în sfera profanului – fapt evidențiat în secvențe lirice de o mare forță sugestivă, inspirate din pasajele evanghelice consacrate patimilor hristice, fragmente din care se detașează sobrietatea și simplitatea „spunerii”, registrul stilistic îmbinând terminologia de factură religioasă cu imaginile terifiante ale universului uman înconjurător: „Păşind încet, cu fruntea-nsângerată, / Hristos suia păcatul tuturor; / urma, strigând, mulţimea-nfuriată, / cerând amarul Preţ Ispăşitor. // [...] // Ajuns în vârf, bătut pe Cruce-n cuie, / El Se ruga iertând păcatul lor, / căci nu e grai în veac şi veac să spuie / ce crunt şi-amar e-un preţ ispăşitor.” (CS 132, *Păşind încet, cu fruntea-nsângerată*); „Priveşte Ochii de pe Cruce / înlăcrimaţi şi suferinzi, / şi vei cunoaşte-n cât de dulce / iubire ai să te cuprinzi. // Căci vorba nu-i pe lume-n stare / să spună-atât de-nfiorat / ca Ochii Lui ***cât*** e de mare / durerea Lui cu-adevărat.” (CS 200-201, *Priveşte ochii*). „Dar starea Lui de jertfă a realizat-o pentru noi, ca o concluzie și întărire a comuniunii Lui cu noi sau ca o bază a comuniunii noastre cu El. Căci El intră la Tatăl ca jertfă curată sau restabilește comuniunea Sa cu El, pentru a ne introduce și pe noi în comuniunea cu Tatăl. Dar prin aceasta intrăm în comuniune și cu Hristos ca Dumnezeu, pentru că intrăm în comuniune cu Tatăl Lui, Care devine astfel Tatăl nostru. Jertfa e necesară pentru comuniune. Jertfa e animată de tendința după comuniune; e renunțarea la sine, de dragul celuilalt; e uitarea de sine din iubire față de celălalt. Astfel comuniunea e rezultatul jertfei.” (Stăniloae 2003b, 142). Ca atare, iubirea conferă spiritului despovărare de banalul existențial, beatitudine și splendoare imposibil de transpus în creație sau în emoția trăirii legate de

BDD-A31425 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:18 UTC)

Cer și de ceilalți: „Ce fericită-i frumuseţea / iubirii Tale, scump Iisus, / nu-i nici cântare s-o cuprindă, / nici lacrimi s-o arate nu-s. // [...] // În încercări nemaiuitate / ne umple sfintele cărări / cu-nfiorarea fericită / a unor negrăite stări.” (CBir 204, *Ce fericită-i frumuseţea*).

De altfel, frumusețea este o altă trăsătură definitorie a caracterului Divinității, identificându-se cu perfecțiunea Sa, cu încântarea și împlinirea pe care credinciosul le găsește în Dumnezeu, cu experiența spirituală care, încercând să exprime chiar și inefabilul, trădează dorința de a-L căuta și de a-L vedea față către față, inclusiv în dimensiunea infinită a transcendenței, a cărei imagine depășește orice corespondent pământesc prin prezența Mirelui Iisus: „Cât de frumos este Iisus, / cum niciun grai n-arată, / şi totuşi cât de mulţi se duc / şi nu-L văd niciodată!” (CUrm 67, *Cât de aproape e Hristos*). Fără îndoială, frumusețea, ca realitate transcendentă, e numele lui Dumnezeu și ea adună sufletul din imperfecțiunile lumii, conducându-l înspre arhetipul desăvârșit reprezentat de El, idee subliniată în secvențe lirice care evidențiază – prin intermediul unor interogații retorice ori al structurilor comparative de egalitate – intensitatea maximă, unicitatea de netăgăduit a atributelor divine: „Frumuseţea Ta, Iisuse, / n-are-asemănare; / cine-ar fi să poată spune / cât de Drag mi-eşti, oare? / Care cântec, care lacrimi / pot a spune oare?” (CCm 106, *Cât ai Tu mai mult ca alții*); „În faţa Ta plec ochii umezi, / cu suflet copleşit de drag, / Strălucitoarea Ta Frumseţe / uimit m-a-ngenuncheat pe prag. // O, eşti Frumos ca Adevărul / Strălucitor şi Minunat / ce-n limpezimea Lui e veşnic, / atotputernic şi curat! // O, eşti Frumos cum e Iubirea, / dumnezeiescul Har slăvit, / Iubirea care, ca şi Tine, / e fără margini şi sfârşit! // O, eşti Frumos cum e Nădejdea / din jertfa inimii fierbinţi, / ce, pentru-o clipă fericită, / îndură ani de suferinţi! // O, eşti Frumos cum e Credinţa / curată şi de neclintit, / mereu mai mare, mai frumoasă, / dar cea dintâi pân’ la sfârşit! // O, eşti Frumos cum e Iertarea / ce-mbrăţişează pe vrăjmaş, / primindu-l frate şi făcându-l / aceloraşi comori părtaş! // O, eşti Frumos, ca Mântuirea / ce-a şters atât adânc alean / şi-arată veşnic mai frumoasă / din zi în zi, din an în an! // O, eşti Frumos cum de frumoasă / e numai Frumuseţea Ta, / mi-e sufletul pe veci, Iisuse, / robit şi fermecat de Ea! // Şi-mi uit şi zbuciumul, şi lupta, / şi-ntregul plânset dureros / şi Te privesc uimit, Iisuse, / o, eşti Frumos, aşa Frumos!” (CCm 142-143, *În faţa Ta plec ochii umezi*).

Alteori, versurile certifică faptul că, în fața complexității acestor atribute, toate decurgând unul din celălalt și devenind, la rândul lor, reflexul dinamic al unor virtuți autentice în viața oricărui membru al comunității creștine, nici rostirea propriu-zisă, nici „cântarea” / creația nu sunt capabile să configureze împărtășirile speciale derivate din ele sau întreaga gratitudine față de bunătatea lui Dumnezeu, iar sufletul este restaurat de bucuria perpetuă (și imposibil de subordonat comunicării obișnuite) a ființării în(tru) El (de reținut structurile sintactice cu caracter hiperbolizant, interogativ sau exclamativ, realizate simetric, în ascendență): „Cum aş fi aflat eu, Doamne, / cât eşti Tu de bun, / dacă nu-mi făceai atâtea / cât nici pot să spun? // Cum aş fi aflat ce-adâncă / e iubirea Ta, / dacă nu-mi făceai ce nimeni, / Doamne, nu-mi putea? // Dacă nu-nfruntam atâtea / stări de nedescris, / cum aş şti ce-adevărat e / tot ce ne-ai promis? //

BDD-A31425 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:18 UTC)

Dacă nu treceam prin valuri, / câte m-au izbit, / cum Ţi-aş fi văzut puterea / de nebiruit? // N-am vrut să-Ţi încerc iubirea, / nici s-o ispitesc, / dar n-aş fi ştiut-o altfel / cât s-o preamăresc. // Doamne, ce se cade oare / mai întâi să-Ţi cânt: / mila, dragostea sau grija / – căci la fel Îţi sînt[1]!" (CÎnv 189, *Cum aş fi aflat eu, Doamne?*); „Iisuse, Culme Minunată / de unde văd pe Dumnezeu, / ce viaţă binecuvântată / adus-ai sufletului meu!... / E-atâta bunătate-n Tine, / Stăpâne-atât de Sfânt şi Bun, / cât cu-al meu glas, printre suspine, / în veci eu n-am să pot să spun... // Atâta milă şi iubire, / Iisuse,-n Tine am aflat, / cât n-o să poată niciodată / să spun-un păcătos iertat. / Atâta dragoste şi pace / eu aflu-n Tine zi de zi, / mai mult decât putut-am crede / sau mi-am putut închipui. // Cu ce înfiorate imnuri / de slavă Ţi-aş putea cânta, / când Tu mă faci să simt, Iisuse, / ce nici n-aş fi putut visa... / Cum să-Ţi arăt recunoştinţă, / când Tu mă faci acum să am / atâta har cât niciodată / nici să-mi închipui nu-ndrăzneam!... // Cum, când în tot ce pot, Iisuse, / eu sunt atât de slab şi mic / şi-n neputinţa mea, mai vrednic / de Tine n-am nimic, nimic... / – Primeşte-mi jertfa caldei lacrimi / şi darul cântecului smult / din fundul unei inimi care / Ţi-ar da, dar n-are ce mai mult!" (CCm 20-21, *Iisuse, Culme Minunată*). În asemenea momente de intimitate lăuntrică, omul este invitat „să facă tăcere în sine [...] pentru a auzi un discurs pe care discontinuitatea cuvintelor nu îl mai poate transmite" (Le Breton 2001, 186) şi a cărui emoţie puternică se „traduce", astfel, într-o manifestare atipică, de o forţă irezistibilă, în relaţia cu Divinitatea, într-o fuziune a trăirilor continue, purtătoare de semnificaţii înalte.

Prin urmare, în poezia dorziană, dramatismul „neîmplinirii" prin cuvânt relevă, în mod convingător, faptul că sentimentul plenar al iubirii de Dumnezeu şi al adorării Lui neasemuite nu poate fi înţeles în ansamblul său ori cuprins în tiparul îngust al exprimării comune, al comunicării prin mijloace bine-cunoscute (*lacrima* – sentiment, trăire, alinare, pătimire, supliciu, dar şi speranţă, lumină; *graiul* – zicere, rostire, spunere); ele apar deci ca o consecinţă a imposibilităţii de „a verbaliza" ideea de intensitate maximă ce vizează unicitatea atributelor divine: „Cu cine să Te-asemăn, când soţ pe lume n-ai, / când stelele sau luna, sau soarele de mai, / izvoarele sau codrii, sau florile pe plai / şi tot ce m-ar atrage din lume până-n rai, / nici unele, nici toate n-au harul care-l ai / şi pentru care-n lume nu-i lacrimă şi grai!... // O, ce Frumos, Iisuse, şi Bun, şi Dulce eşti, / sunt ochii Tăi mai limpezi ca bolţile cereşti, / e Faţa Ta mai Sfântă ca cele îngereşti, / mai minunat ca Raiul pe care-l străluceşti, / mai strălucit ca Cerul ce Tu-l împodobeşti, / mai limpede ca marea în care Te-oglindeşti, / mai nalt decât Tăria prin care stăpâneşti, / mai mare ca Adâncul pe care Tu pluteşti, / mai fericit ca dorul pe care ni-l trezeşti, / mai dulce ca iubirea prin care ne-nfrăţeşti, / – o, cum putem noi

[1] În textele poeziilor lui Traian Dorz publicate, la noi, în ultimii ani, întâlnim frecvent forma *sunt* (în conformitate cu norma actuală de flexiune a verbului *a fi*), deşi se pare că întotdeauna poetul şi-a manifestat, explicit sau indirect, preferinţa pentru *sînt* – formă verbală întrebuinţată în toate volumele sale tipărite la edituri din străinătate înainte de 1989 şi realizate exclusiv pe baza manuscriselor originale –, motiv pentru care a şi aşezat-o, de nenumărate ori, în rime, mai ales că era vorba despre respectarea unei norme literare a epocii respective. De aceea, deşi poate crea impresia de inconsecvenţă, inclusiv editorii volumului din care am citat poezia de mai sus au optat pentru forma *sînt* atunci când aceasta apare la final de vers – soluţie pe care, de altfel, am adoptat-o şi noi în lucrarea de faţă ori de câte ori s-au ivit asemenea situaţii.

BDD-A31425 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:18 UTC)

spune, Iisuse, cum mai eşti!...” (CCm 76-77, *Cu cine să Te-asemăn?*; de remarcat, în text, enumerațiile ample, organizate în structuri-laitmotiv cu valoare comparativă, realizate în simetrii ascendente, până la punctul apoteotic al comuniunii intime).

„Comuniunea interpersonală e un chip al comuniunii treimice și o participare la ea. Deci chipul dumnezeiesc în om e un chip al Treimii și el se arată în comuniunea umană.” (Stăniloae 2003a, 419): „Chipul Tău mi l-ai pus dor / dincolo de ape / şi de-atunci tot zbor şi zbor / şi mi-e mai aproape.” (CUrm 110, *M-ai chemat cândva, Iisus*) – scrie Traian Dorz într-un poem al maturității creatoare. Pentru că înnoirea vieții transfigurate prin credință, prin prezența lui Dumnezeu, prin angajarea fermă în a-L urma cu fidelitate, în respect și spirit de sacrificiu, aduce plenitudine sufletească inimaginabilă nu numai pentru existența noastră pe pământ, ci, mai ales, în perspectiva acelui „Dincolo”: „Sufletul tresare dornic după viața cea curată, / iar din ceruri plouă, sfântă, pacea binecuvântată. / Şi nu-i glas să poată spune cât e, cât de fericită, / viaţa nouă, / viaţa sfântă, / viaţa Domnului jertfită!” (CDin 42, *Primăvară*); „Nu-i condei să poată scrie, nici cuvânt nu e de spus / ce de bucurii ţi-aduce o viaţă cu Iisus, / nu ţi-e frică nici de viaţă, nici de moarte nu ţi-e teamă, / ajutoru-I nu-ntârzie când credinţa ta Îl cheamă.” (CUit 10, *Primăvară...*).

Intimitatea sufletului cu Dumnezeu

Paleta cea mai bogată de semnificații o ilustrează, în poezia dorziană, conceptul de *egestas linguae* vizând neputința de a mărturisi liric intimitatea cu Dumnezeu – garanție a eliberării interioare, în pofida constrângerilor exterioare de orice fel –, mergând până la configurarea unui veritabil univers lăuntric, în cadrul căruia năzuințele se îndreaptă spre Cer, iar comunicarea prinde contur nu prin cuvinte, ci prin sentimente, prin gânduri, deci, prin afecte și prin intelect: este vorba despre clipa marii hotărâri, când sufletul însetat de izbăvire și de contopirea cu El (în sens biblic) Îi ascultă chemarea. Acest fapt antrenează dorința de identificare a unor modalități diferite de glorificare a Sa, tot mai profunde și înnoitoare, semn al regenerării, prin har și credință, a ființei (pregătite să-și înceapă călătoria spre Împărăția Cerurilor) și, deopotrivă, a versului nemuritor, în acord cu atmosfera din anotimpul renașterii: „... Dar într-o dulce primăvară, / când codru-i plin de muguri deşi, / când lumea se-mbrăcase iară / în floare albă de cireşi, // O Mână mi-am simţit pe strune / şi cerul s-a lăsat pe lunci, / şi-un cânt pornit-a să-mi răsune, / cum nu cântasem pân’ atunci. // Acele Degete preasfinte / ce se-ntrupară din senin / din strune mi-au pornit s-alinte / un psalm dumnezeiesc şi plin.” (CUit 21, *Şi anii m-au străpuns*).

În atari condiții, registrul manifestărilor explicite ale raportului dintre om și Divinitate se modifică într-o manieră considerabilă, inclusiv în momentele de cumpănă, când „convorbirea” devine impregnată de accentele nemuririi, iar „poemele nescrise” (CCm 194, *Se-ntoarce primăvara*) se orânduiesc sub auspiciile tăcerii, sub forma unui alt mijloc de comunicare, identificabil strict în relația cu El și numit liric „glasul cel fără cuvânt” (CDr 195, *Tu ai văzut!*): „Tu ai văzut tăcerea mea / atunci când dragostea de Tine / ca faţa apei tremura, / de n-o puteam ascunde-n mine! // Tu cunoşteai cât

BDD-A31425 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:18 UTC)

sufeream / când ce spuneam era departe / de tot ce-am vrut, dar nu puteam / să-Ţi spun cu vorbe fără moarte. // Tu ştii ce-am spus din câte-adun / ascuns pentru urechi străine, / cântările-mi ce nu le spun, / Iisuse,-s numai pentru Tine! // Şi lacrimile din afund, / şi rugăciunea din tăcere, / şi dulce tremurul profund / ce mi le-ascund de-orice vedere, // Să Ţi le-aduc, să Ţi le cânt, / să Ţi le spun, Iisus, doar Ţie, / cu glasul cel fără cuvânt / ce numai Duhul Tău mi-l ştie... // Să mi le iei, să mi le ţii, / să mi le-ascunzi de-orice mulţime, / căci până-n veci de veşnicii / pe-acestea n-o să le-afle nime'!" (CDr 195, *Tu ai văzut!*). Ființa umană stă în tăcere, în ascultare și reculegere, în respect și uimire, dublate de loialitate și de profunzimea gândului pentru a putea desluși, în intimitatea inconfundabilă a întâlnirilor extatice, un *altfel* de glas – al Mirelui – și spre a reuși ca, fără a se sluji de cuvintele obișnuite, să mărturisească, la rându-i, sensul autentic al trăirilor unice dominate de inefabilul sacralității, al dragostei care învinge legile firii: „Ce-Ţi voi spune oare Ţie, Dulce Preaiubitul meu, / când odată o să fie să fim numai Tu şi eu? // Care oare-ar fi cuvântul ce-o să-l pot rosti uimit / cuprinzând tot simţământul cât, trăind, Ţi l-am sfinţit? // Cum o să-mi înalţ spre Tine din al Porţii Slavei Prag / ochii tremurând în lacrimi – cu sfială ori cu drag? // Cum o să răspund Privirii care-mi va pătrunde tot, / am să pot grăi o vorbă – sau niciuna n-am să pot? // Ce-o să pot să spun privindu-Ţi semnul rănilor arzând, / oare-am să le văd şi-acele de la mine oarecând? // O să ştiu vreo mulţumire pentru câte mi-ai făcut, / sau o să-Ţi grăiască numai plânsul şiroind tăcut? // Oare n-ai să-mi ceri talanţii care mi i-ai dat – şi nu-s, / oare n-ai să-ntrebi de rodul care trebuia adus? // Fi-mi-va oare-ndreptăţire, fi-mi-vor dezvinovăţiri / sau ce am să-Ţi aflu oare, într-o clipă, din priviri? // Doamne, toată-ndreptăţirea, de vreun grai aş mai avea, / cred c-ar spune-atuncea numai: «Te-am iubit!» / – şi voi tăcea!..." (CÎnv 8, *Ce-Ți voi spune oare Ție?*). În poezia citată, construită – ca atâtea altele – cu intenție dialogală, concretizată într-un monolog liric care accentuează valorizarea tăcerii pline de sentimentul sacrului, sunt de evidențiat interogațiile ample, integrate în structuri coordonate ilustrând, prin antonimiile contextuale, perspective diametral opuse, ce se exclud reciproc, cu rol semnificativ în configurarea mesajului.

Imposibilitatea verbalizării este mărturisită şi în încercarea de a contura splendoarea nesfârșită a Împărăției Cerurilor, altfel spus, perspectiva edenică a desăvârșirii, a unicității, a unei noi apartenențe împlinitoare, a apropiatei (re)întâlniri cu Trinitatea într-o dimensiune a strălucirii veșnice, a stării de grație, a ceea ce înseamnă dragostea pentru Dumnezeu și dorința ardentă a revederii Lui, în secvențe impregnate de un filon meditativ care subliniază intensitatea copleșitoare a trăirilor, într-o viziune complexă asupra legăturii sufletești dintre om și Divinitate. Într-adevăr, frumuseţea şi măreţia Sa pot fi parţial oglindite, însă niciodată exprimate integral în cuvânt și în cântec ori ilustrate în creaţia artistică plăsmuită prin strădania, sensibilitatea şi devotamentul neobosit al unei fiinţe umane însetate de dorul veşniciei: „O, clipa revederii Lui / cine-ar putea-o spune, / că grai pe lumea asta nu-i / cu limba s-o-mpreune. // Ce suflet ar putea-ncăpea / suprema bucurie / a clipei ce cuprinde-n ea / un dor de-o veşnicie! // Ce ochi, să poată neorbiţi / privi a ei lumină, / ce vecii

BDD-A31425 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:18 UTC)

nemaimărginiţi / i-ncercuie senină! // O, clipa revederii Lui, / de-atâta timp dorită, / în ce cuvinte să-ţi adui / trăirea ta-nsorită! // În ce cântări să te cuprind, / să-mi vii cât mai aproape, / căci, câte nehotare-ntind, / nu mi te pot încape! // O, clipă de etern întins, / revino-ncet spre mine, / ca înmiitu-ţi har aprins / să-l pot întreg reţine." (CS 210-211, *O, clipa revederii Lui*; de remarcat structurile exclamative ascendente, succesiunea de interogații retorice, cu metafore rare și repetiții ce contribuie la configurarea mesajului poetic care poartă o serie de mărci lexicale ale oralității stilului).

Intimitatea cu Dumnezeu se manifestă îndeosebi în momentul rugăciunii, al stării revelatoare, al ascensiunii spre extazul mistic, al tăcerii contemplative (cu diferitele ei trepte) și tocmai de aceea se cuvine să rămână departe de învelișul îngust al cuvintelor, mai ales că, în mod necesar, umanul se înalţă spre absolut, fiinţa înlăcrimată se eliberează de „povara firii" (CDr 49, *Îmi place câteodată*) şi se lasă inundată (la intensitate maximă) de strălucirea graţiei şi a luminii providenţiale, într-o mult dorită unire ce reflectă transfigurarea prin credinţă. Retragerea credinciosului în meandrele sinelui, meditaţia şi contemplarea îi deschid sufletul spre a-L (re)găsi pe Dumnezeu, spre a-L sluji şi a-L onora cu ardoare și cu evlavie: „Esenţialul stării de rugăciune este tocmai «a sta acolo»: a auzi prezenţa unei alte persoane, cea a lui Hristos" (Evdokimov 1996, 29). Astfel, în tainicele stări de vorbă ale eului liric cu Divinitatea, se suprimă și curgerea timpului, și coordonatele comunicării obișnuite, și banalitatea percepțiilor cotidiene, iar perspectiva eternității devine tot mai apropiată, generând emoție sacră și pace interioară, care se convertesc într-un semn al supunerii, cu inflexiuni desprinse din jertfa hristică, accentuând faptul că viața autentică mizează pe puterea sacrificială a actului creator: „Nimic nu pot a spune / de ceasu-acesta sfânt / când parcă într-o stare / cerească toate sînt. // *Iisus, Iisus,* / *când sunt cu Tine Sus* / *mi-e ceasul cel mai sfânt* / *pe-acest pământ!* // În ceasul rugăciunii / nu ştiu unde-s răpit, / îmi e oprit şi graiul, / şi timpul mi-e oprit. // Nici gura n-are vorbe, / nici ochii n-au priviri / şi totu-i parcă visul / unei cereşti trăiri, // Doar Crucea, ca un suflet, / o simt la piept arzând / şi spinii Tăi cei roşii / mă sângeră cântând // Şi-n şiroiri de lacrimi / văd cerul tot deschis, / şi-o slavă care vine / prin unduiri de vis, // Şi totu-i legănare / de dragoste şi rai, / şi altceva ce n-are / nici lacrimi şi nici grai..." (CÎnv 149, *Nimic nu pot a spune*).

În asemenea „scurte momente de tăcere sau de răpire interioară, obținute la capătul rugăciunii" (Stăniloae 2002, 295) pline de Cel Iubit – expresie a dragostei și, totodată, parte din noi înșine –, emoția concretizată ia locul mărturisirilor verbalizate, iar sufletul își trăiește minunile întâlnirii unice, uluirea în fața frumuseții și a măreției lui Dumnezeu, ajunge la revelație, la transfigurare, la o intimitate indicibilă, la harul eliberării ființiale, la taina unirii cu El și a rămânerii în(tru) El: „Nu pot să spun la nimeni, / Iisuse, ce-mi arăţi / când stau cu Tine singur / plângând de-atâtea dăţi, / când sufletu-mi se-nchide / în templul Tău, tăcut, / şi numai ochii umezi / privesc minunea mut.../ *Iisuse Drag, Iisuse Scump,* / *nu pot să spun la nimeni,* / *privesc minunea mut!* // Nu pot să spun la nimeni, / Iisuse, cum cobori / pe munţii mei când singur / mă chemi de-atâtea ori, / când singură uimirea / mi Te cuprinde lin / şi tot ce-ar vrea iubirea / rămâne doar suspin. / *Iisuse Drag, Iisuse Scump,* / *nu pot să spun la nimeni,* / *rămâne*

BDD-A31425 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:18 UTC)

doar suspin. // Nu pot să spun la nimeni, / Iisuse, ce-mi tot dai / când merg cu Tine singur / tăcut din rai în rai... / – Dar cum să duc în mine / ce-aş spune şi nu pot, / ce fac cu el la Tine / Acolo unde-i tot?... / *Iisuse Drag, Iisuse Scump,* / *nu pot să spun la nimeni* / *Acolo unde-i tot!*" (CÎnv 154-155, *Nu pot să spun la nimeni*).

Așadar, iluminarea interioară vizează și contemplarea, în tăcere şi în solitudine, a frumuseţii de nespus a chipului lui Dumnezeu; este momentul când cuvintele încetează, mişcările de orice gen se opresc pentru a se instaura misterul suprem al revelaţiei, liniştea adâncă ce inundă sufletul, transcende abisurile lui și facilitează ascensiunea spirituală – o prefigurare a atingerii pragului dincolo de care se poate cânta și, implicit, trăi *altfel*: „Cum aş putea eu spune oare / ce dulce e cântarea Lui, / când pentru harul ei cel unic / pe lume-asemănare nu-i? // ... Gândiţi-vă la rugăciunea / cea mai înaltă pe pământ, / la clipa când auzul gustă / cel mai dorit şi drag cuvânt, / la slava cea mai fericită / a celei mai cereşti iubiri, / la cea mai caldă-nvăluire / a îngereştilor priviri, / la cel mai plin de frumuseţe, / de dor şi de curaj avânt, / la clipa ce-o trăieşte duhul / credinţei în extazul sfânt, / la negrăita-nfiorare / din sfântul Cerului sărut, / când Dumnezeu se face una / cu gândul care L-a cerut... / Gândiţi-vă..., dar nu pot spune / nimic din cât aş vrea să spui; / mai mult, nespus mai mult ca toate / frumseţile-i cântarea Lui. // – Doar seara, stând pe-un munte, singur, / răpit de-a' rugăciunii zări, / poţi bănui ceva din harul / dumnezeieştii Lui cântări!" (CCm 133, *Cum aş putea?*).

O atare întâlnire apoteotică a transfigurării lăuntrice, realizabilă inclusiv prin „cântare" (*id est* „vocea" cuvântului poetic), într-un moment de o intimitate nemaiîntâlnită a stării revelatoare, a extazului mistic, atestă, fără putință de tăgadă, faptul că, „în afara rugăciunii, tăcerea din om slujește cuvântul omului, pe când acum, în rugăciune, cuvântul rugăciunii slujește tăcerea din om: cuvântul duce tăcerea omenească spre tăcerea lui Dumnezeu" (Picard 2019, 216), aceea care este lucrătoare prin comuniunea cu sufletul omenesc și creatoare de trăiri care nu pot fi definite ori mărturisite nici măcar prin versul nemuritor sau prin revărsarea emoției sacre, prin sentimentul dorului sau prin gândurile înălțătoare ale acestei mari iubiri: „La ceasul întâlnirii cu Tine în cântare, / mi-e inima o harfă de aur şi de soare / şi-n corzile-i întinse – fiorul şi tăcerea / Ţi-aşteaptă-n sfânt cutremur ivirea şi-adierea. // Ce simt atunci nu-i sunet, nici lacrimă s-arate, / mă leagănă lumina pe zări nemăsurate, / mi-acopăr mâini de îngeri privirea proşternută / şi nu văd ce miresme şi taine mă sărută... // O, ceasul întâlnirii cu Tine, Dulce Mire, / nu-s lacrimi să-l cuprindă, nici gânduri, nici simţire; / în taina lui topeşte-mi fiinţa şi iubirea / şi dă-mi pe nesimţite, deodată, nemurirea." (CE 143-144, *La ceasul întâlnirii*). Secvența citată evidențiază definirea unor trăiri unice printr-o permanentă raportare la universul văzut și nevăzut, impregnat de embleme ale muzicalității din sfera concretului și din cea a introspecției, cu ecouri în dialogul omului cu Divinitatea, în actul rugăciunii privite – în viziune creștină și, implicit, în ansamblul creației lirice dorziene – ca manifestare a dragostei autentice pentru Dumnezeu.

BDD-A31425 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:18 UTC)

Concluzii

După cum reiese din cele discutate mai sus (și analiza poate fi extinsă asupra altor segmente ale liricii dorziene), tăcerea rămâne „o cale privilegiată de dialog cu Dumnezeu" (Le Breton 2001, 219), un mijloc de exprimare / transmitere a „nemărturisirii", a imposibilității de a spune ceva / cuiva despre ceea ce presupune, în sens biblic, comuniunea profundă și înaltă cu El, reluând semnificația crezului exprimat de Apostolul Pavel: „M-am răstignit împreună cu Hristos; şi nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăieşte în mine." (*Galateni* 2: 20). Intimitatea unică a trăirilor harice supreme de pe Tabor – altfel spus, comuniunea specială a eului auctorial cu Dumnezeu – este privită ca o contopire totală cu El în ceasul întâlnirii de taină, în acea stare de vorbă încărcată de emoţie şi de sacralitate, în momente sublime (deloc împovărătoare) de meditaţie şi de extaz, de încântare a sufletului, de înălţare a minţii şi desfătare a inimii, care anulează orice bariere ale pământescului fiinţei, ale coordonatelor spațio-temporale, dincolo de percepția comună a lumii noastre mărginite. „Faptul că un mister așterne totdeauna în jurul lui un strat de tăcere e un semn al iubirii lui Dumnezeu, omului amintindu-i-se astfel să aibă el însuși pregătit un strat de tăcere pentru a se putea apropia de mister." (Picard 2019, 212). Căci numai aşa se poate ajunge la atingerea absolutului eternităţii – căutând-o fără istovire şi necutezând a o îngrădi în limitele cuvântului rostit, preţuind la cote maxime ceasurile de rugăciune, de venerare, de admiraţie a minunilor reflectate în întregul univers înconjurător, încărcat de taine pentru care e imposibil să existe transpuneri adecvate în comunicarea uzuală.

Absenţa rostirii în relaţia cu Creatorul este şi semnalul evident al păcii interioare, al comuniunii intime în „cămara de taină" a inimii, când vorbele rămân nespuse, iar omul coboară în sine însuşi, se retrage în singurătatea lui covârşitoare, respectând(u-şi) tăcerea gândurilor şi a trăirilor, spre a-L (re)găsi astfel pe Dumnezeu în plinătatea prezenţei Sale şi spre a-I contempla fără întrerupere (în toată curăţia minţii şi a inimii) frumuseţea şi măreţia. În atari împrejurări, atmosfera de tăcere se instaurează progresiv (fapt subliniat de poet prin metafore rare, construite în trepte ascendente, fiecare decurgând din cea anterioară și focalizând intensitatea progresivă a trăirilor sacre): mai întâi se suprimă rostirea neîncăpătoare (care, oricum, ar acoperi doar o parte infimă din intenția confesiunii lirice despre complexitatea atributelor Divinității, despre misterul comuniunii sacre), apoi cântarea de glorificare consacrată lui Dumnezeu, iar emoția devine copleșitoare, obligând la întreruperea rostirii și conducând spre extaz mistic, spre adorare și contemplare sfântă, ceea ce facilitează apropierea de El, unirea cu El, în pofida limitelor condiției umane, pe care, de altfel, eul auctorial și-o asumă în mod conștient și repetat.

În consecință, „necuvântul" rămâne un exponent incontestabil al intenţiei de comunicare şi nu de suprimare a acesteia, ca deschidere esențială spre a-L asculta pe Dumnezeu și spre a-I simți prezența, ca mărturisire a ceva ce ține de taina unei iubiri de dincolo de barierele firescului – intimitatea relației dintre Creatorul Universului și creatorul (văzut al) *Cântărilor Nemuritoare*; e vorba de „acea *unio mystica* ce se petrece în interioritatea cea mai adâncă a celui ce nu mai trăiește prin sine și pentru

BDD-A31425 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:18 UTC)

sine" (Ioniță 2014, 205), obișnuit deci să-L aibă pe Dumnezeu în cuget, preocupat nu de conținutul definit, ci de infinitul divin, conducând la anularea exercițiului de a transpune totul în cadrele limbajului comun, devenit neînsemnat și chiar inutil în împrejurările generate de o „experiență elevată și indicibilă care își creează propriul limbaj poetic" (Ioniță 2014, 207).

Referințe bibliografice

Chirilă, Adina. 2010. *Poezia religioasă: consideraţii despre autor şi interpretare*, în Alexandru Gafton, Sorin Guia, Ioan Milică (editori), *Text şi discurs religios*, nr. 2 / 2010. Lucrările Conferinţei Naţionale *Text şi discurs religios*, ediţia a II-a, Iaşi, 13-14 noiembrie 2009. Iaşi: Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", p. 375-380.

Evdokimov, Paul. 1996. *Rugăciunea în Biserica de Răsărit*. Prefaţă de Olivier Clément. Traducere: Carmen Bolocan. Iaşi: Polirom.

Ioniță, Puiu. 2014. *Poezie mistică românească*. Iași: Institutul European.

Ivăniș Frențiu, Maria. 2013. *Aspecte ale limbajului liturgic românesc*. Prefață de Ovidiu Moceanu. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință.

Le Breton, David. 2001. *Despre tăcere*. Traducere de Constantin Zaharia, Bucureşti: All.

Picard, Max. 2019. *Lumea tăcerii*. În românește de Ioan Milea. Cu o notă introductivă de Michael Picard. Florești: Limes.

Ryken, Leland, Wilhoit, James C., Longman III, Tremper (editori). 2011. *Dicţionar de imagini şi simboluri biblice.* Oradea: Casa Cărţii.

Stăniloae, Dumitru. 2002. *Ascetica şi mistica Bisericii Ortodoxe*. Bucureşti: Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Stăniloae, Dumitru. 2003a. *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. I, ediţia a III-a. Bucureşti: Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Stăniloae, Dumitru. 2003b. *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. II, ediţia a III-a. Bucureşti: Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Surse

*** *Biblia sau Sfânta Scriptură*. 1988. Bucureşti: Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

CBir = Dorz, Traian. 2007. *Cântarea Biruinţei*. Sibiu: „Oastea Domnului".

CCm = Dorz, Traian. 2007. *Cântarea Cântărilor mele*. Sibiu: „Oastea Domnului".

CDin = Dorz, Traian. 2004. *Cântările Dintâi*. Sibiu: „Oastea Domnului".

CDr = Dorz, Traian. 2006. *Cântări de Drum*. Sibiu: „Oastea Domnului".

CE = Dorz, Traian. 2008. *Cântările Eterne*. Sibiu: „Oastea Domnului".

CÎnv = Dorz, Traian. 2007. *Cântarea Învierii*. Sibiu: „Oastea Domnului".

CNem = Dorz, Traian. 2007. *Cântări Nemuritoare*. Sibiu: „Oastea Domnului".

CNoi = Dorz, Traian. 2008. *Cântări Noi*. Sibiu: „Oastea Domnului".

CS = Dorz, Traian. 2008. *Cântări de Sus*. Sibiu: „Oastea Domnului".

CUit = Dorz, Traian. 2008. *Cântări Uitate*. Sibiu: „Oastea Domnului".

CUrm = Dorz, Traian. 2007. *Cântările din Urmă*. Sibiu: „Oastea Domnului".

Dorz, Traian. 2005. *Hristos – Tezaurul Împăratului Solomon*. Sibiu: „Oastea Domnului".

O = Dorz, Traian. 2005. *Osana, Osana*. Sibiu: „Oastea Domnului".

BDD-A31425 © 2020 Jatepress
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 11:01:18 UTC)